

Národní park Šumava je tou nejlepší učebnou pod širým nebem

Martina Kučerová

Národnímu parku Šumava se podařilo za 30 let vybudovat velice širokou a rozmanitou nabídku programů environmentálního vzdělávání. V roce 2019 odúčila čtyři střediska environmentální výchovy celkem 16 548 žáků a studentů v rámci výukových programů

a dalších 5401 účastníků se zúčastnilo dalších akcí. Tedy za pět let se jedná o dvojnásobné navýšení. Pojdme nahlédnout do světa výuky, kde se neučí před tabulí a nesedí ve školních lavicích. Jedná se o školu, kde hlavní slovo má příroda.

V zimních měsících vyrazí děti na výukové programy na sněžnicích. Foto Martina Kučerová

Nejprve nahlédneme do střediska environmentální výchovy na Horské Kvildě, které bylo otevřeno v roce 2015 a kde poptávka po výukových programech je tak vysoká, že rezervace termínů jsou nutné minimálně rok dopředu. Lektor právě vítá děti páté třídy na týdenním pobytu a následují hravé aktivity na seznámení s Národním parkem Šumava. Po chvíli vyrazí děti s veselým pokřikem do šumavské divočiny. U Hamerského potoka vyzývá lektor děti k minutě ticha. Úkolem je zklidnit dech, poslouchat zvuky přírody. A pak tichounce přechází skupina na místo, kde se bobr pustil do přetváření šumavské krajiny. V tuto chvíli není potřeba žádných slov, všichni obdivují bobří stavitelství. Výlet pokračuje směrem k vrcholu Antýgl, z jehož vrcholu je možné dětem ukázat okolí Horské Kvildy.

Střediska environmentální výchovy

Podobné příběhy se odehrávají ve stejný okamžik v pobytovém středisku environmentální výchovy ve Stožci či ve střediscích environmentální výchovy ve Vimperku a v Kašperských Horách, kam děti přicházejí na jednodenní akce – na dvě hodiny či na celé dopoledne nebo absolvují s lektory celodenní výpravu šumavskou přírodou. Všechna centra mají jedno společné: učíme děti, ale i dospělé vnímat krásy a jedinečnost šumavské přírody, naslouchat přírodě a učit se od ní. Naším cílem není, aby děti odjížděly z programů jako chodící encyklopedie, ale aby věděly, jak je šumavská příroda rozmanitá, jak má každá její součást svůj význam, a tedy že je nutné chránit biotopy Národního parku Šumava jako celek. Programy seznamují děti s přirozenými procesy probíhajícími v přírodě, děti nahlédnou i do role malých vědeckých týmů a během programů si samy ověřují, jak je jim v přírodě „dobře“. Klíčovým cílem je umožnit rozvoj znalostí, zvýšení senzitivity k přírodě, dovedností, postojů a kompetencí pro environmentálně odpovědné jednání v oblasti vztahu člověka k přírodě, vztahu k šumavskému regionu.

Střediska environmentální výchovy realizují programy pro všechny cílové skupiny. Nabídka programů je velice obsáhlá, ve čtyřech střediscích environmentální výchovy nabízíme více než 80 výukových programů od mateřských škol až po vysoké školy. Všechny programy mají společné téma – Šumavu. Projekt partnerské školy podporuje pravidelné vzdělávání dětí z regionu, ale také napomáhá uvědomění si hrdosti na místní přírodní dědictví. Děti, které navštěvují tyto školy, dospějí v generaci, která bude rozhodovat o dalším vývoji šumavské krajiny, proto jsou tyto školy pro nás klíčové.

Organizujeme certifikovaný seminář pro pedagogy „Pojďme na to od lesa“, z kterého si všichni účastníci odvázejí manuál, jak učit v přírodě. Foto Pavel Nagy

Příroda nám dává pocit štěstí, radosti a vnitřního klidu. Foto Martina Kučerová

Nabídka návštěvnických center a informačních středisek

Školy a školky mohou přijet na výukové programy také do návštěvnických center Srní a Kvilda. Tato centra Správy NPŠ jsou výjimečná tím, že se zde potkáte s rysem ostrovidem, vlkem obecným a jelenem evropským. Živočiškové vás vítají již při příchodu do hlavní budovy, kde na velkoformátové obrazovce můžete sledovat aktuální dění ve vlčím

výběhu u NC Srní a rysa ostrovida či jeleny ve výbězích u NC Kvilda. Pro zájemce je v přednáškové místnosti připraven krátký film a prezentace ze života živočichů. Detailní informace si přčtete v expozicích centra. Po úvodním seznámení se můžete vydat na naučné stezky, které vás zavedou k výběhům. V NC Srní tak můžete spatřit vlčí smečku v jejím přirozeném prostředí. Tři sta metrů dlouhá dřevěná lávka pro návštěvníky umožňuje neruše-

Pro děti zajímavější se o přírodu organizujeme přírodovědné i mezinárodní tábory. Foto Martina Kučerová

Přírodovědná soutěž „Národní park Šumava ve školních lavicích“ odhalila již řadu nadšených dětí pro přírodu. Foto Martina Kučerová

né sledovat vlčí smečku, již vévodí alfabár Greg a Pandora. Myšlenkou návštěvnického centra Srní je „Pomáhat návštěvníkům Národního parku Šumava chápat roli vlka ve volné přírodě a pomáhat volně žijícím vlkům s jejich složitým návratem do míst, kde jejich předci po tisíciletí žili“. Návštěvnické centrum Kvilda vám umožní nahlédnout do života rysa ostrovida a v rámci komentovaných vycházek můžete společně s pracovníkem Správy procházet přímo výběhem jelenů. Návštěvnická centra a informační střediska jsou klíčová pro komunikaci s návštěvníky Národního parku Šumava. Pilotním úkolem informačních středisek jak celoročně otevřených (Kvilda, Stožec, Kašperské Hory a Alžbětín), tak i sezonních (Poledník, Idina Pila a Svinná Lada) je informování veřejnosti. Interaktivní expozice a především profesionální pracovníci těchto zařízení podporují pozitivní ovlivnění návštěvníků ohledně ochrany šumavské přírody.

Samoobslužné naučné stezky

Celoroční nabídka programů pro veřejnost nabízí terénní programy, např. botanické, historické či místopisné vycházky, odborné přednášky či rukodělné dílny. Pro letošní sezonu rozšiřujeme nabídku samoobslužných stezek. Návštěvníci mohou vyrazit vybavení pracovními listy do méně navštěvovaných míst v okolí Srní, Stožce či Horské Kvildy. Rodiny s dětmi pak mohou vyrazit do areálu lesních her ve Stožci, na Mravenci stezku v okolí Srní, navštívit stezku před informačním střediskem Kašperské Hory, ale také se vydat na trasu Luční vily v okolí Kvildy či Datlíkovou stezku u Svinné Lady. Úkoly jsou hravé, vzdělávací a především budují pozitivní vztah k přírodě.

Učíme se hrou

Pro lepší porozumění a pochopení šumavské přírody připravujeme řadu didaktických materiálů. Více než 40 různých titulů vzdělávacích materiálů pomáhá nadchnout nejen děti pro šumavskou přírodu.

Mezi nejúspěšnější materiály patří určovací klíče, které slouží také jako výborná pomůcka do terénu pro určování živočišných a rostlinných druhů, ale také vám doporučí výlety do území Národního parku Šumava. Důležitým prvkem pro seznámení se šumavskou přírodou těch nejmenších jsou naši šumavští skřítki. Pro předškoláky jsme vydali vzdělávací sešit „Malé učení pro velké skřítky“, který získávají všichni budoucí prvňáčci z partnerských školek. Skřítki a vily učí děti poznávat šumavskou přírodu a také podporují jejich fantazii. Navazující materiály „Tajemství šumavských stromů“ a „Tajemství šumavských skřítků“ v hravém učení o šumavské přírodě pokračují.

Šumavská encyklopedie míří do škol

Pro všechny cílové skupiny jsme připravili v roce 2016 encyklopedii „Svět šumavské přírody“, která společně s pracovním sešitem vznikla ve spolupráci mnoha odborníků z odboru ochrany přírody. Interaktivní zpracování zaujalo také porotu šumavské literární soutěže Šumava Litera a publikace obdržela v roce 2017 první místo v kategorii naučná literatura. Naším cílem bylo připravit materiál, který může být součástí školní výuky. Díky projektům Státního fondu životního prostředí obdržely všechny partnerské školy tyto knihy krátce po jejich vydání a od letošního

školního roku mohou získat také pracovní sešit pro žáky od pátých tříd, pokud předloží návrh začlenění těchto materiálů do výuky.

Lesní dílna

Jako dárek k třicátému výročí otevřeme v září bezbariérovou učebnu „Lesní dílna“ ve Stožci, kde budou díky společnému projektu s Národním parkem Bavorský les probíhat výukové programy s hlavním tématem „Historie Šumavy a Bavorského lesa“. Součástí programů bude práce s přírodními materiály. V rámci nových programů se také vydáme do nejstaršího návštěvnického centra Národního parku Bavorský les, kde v rámci projektu vznikla nová vzdělávací expozice.

Závěrečné shrnutí

Environmentální výchovou Národního parku Šumava prošlo již za třicet let více než sto tisíc dětí. Návštěvnost informačních středisek a návštěvnických center má stále vzrůstající tendenci. V červenci a v srpnu 2020 navštívilo kolem 240 000 návštěvníků tato zařízení. Areál lesních her, stezku s množstvím naučných a hravých prvků v okolí Stožce navštívilo více než 3000 rodin s dětmi ve stejném období. To je jen pár příkladů, že Šumava je místo, které stále častěji vyhledávají všechny cílové skupiny nejen za turistikou, ale také za poznáním. Pro budoucí projekty je potřeba směřovat nabídku především do míst s menší návštěvností, navrhnout programy, které budou přátelskou cestou vzdělávat, jak se správně chovat v přírodě. Naše úsilí bude zaměřeno tak, aby národní park zůstal i nadále tou nejlepší učebnou pod širým nebem.

Historie strážní služby v NP a CHKO Šumava

Adam Diviš, Karel Kovařík, Miloslav Soukup

Přestože v novodobém, ale již zažitém sousloví je národní park uváděn před chráněnou krajinnou oblastí, pořadí vzniku je přesně opačné a jinak je to i s historií a vývojem stráže přírody, která se začínala formovat právě v souvislosti s vyhlášením našeho největšího chráněného území. Označení „strážce“ je pro řadu z nás když ne synonymem,

tak zcela jistě pojmem neodmyslitelně spjatým s ochranou přírody, a i když v době vznikající CHKO Šumava nebyl tento termín nikde legislativně ukotven, lze za „strážce“ v jistém slova smyslu označit všechny, kteří se pod hlavičkami svých oborů zasloužili o ochranu tohoto jedinečného přírodního dědictví.

1963–1970, vyhlášení CHKO Šumava, první strážci

Za obor, který měl k dnešnímu pojetí stráže přírody nejbližší, lze považovat tehdejší „konservátory ochrany přírody“, ustanovované na základě zákona o státní ochraně přírody z r. 1956, dle kterého byli rovněž oprávněni činit k zajištění ochrany přírody potřebná

opatření. Tito pracovníci se zejména v prvních letech po vyhlášení CHKO významnou měrou podíleli na činnostech, které bylo nutné zajistit v souvislosti s péčí o nově vyhlášené chráněné území, poměrně brzy bylo ale zřejmé, že pro zajištění komplexní péče o území musí být přijati noví zaměstnanci a vytvořeno samostatné organizační řízení.

Jedním z významných rozhodnutí tak bylo v r. 1965 zřízení **Sboru dobrovolných strážců** (později Aktiv DS) a postupné ustanovování jeho nových členů.

1970–1991, první profesionální strážci

Významný zlom v organizaci přineslo zřízení samostatných Správ CHKO pro západočeskou část (r. 1970 v Sušici) a jihočeskou část (r. 1971 ve Vimperku) a přijetí prvních stálých zaměstnanců. Jako jeden z prvních byl na jihočeskou Správu ve Vimperku přijat dosavadní dobrovolný strážce (dále „DS“) **Miloslav Soukup** a dne 27. 6. 1972 se tak stal **prvním profesionálním strážcem** CHKO Šumava. V krátkém sledu postupně přibývali další zaměstnanci a také další profesionální strážci (Š. Labaj, Z. Zlámal, F. Kortus, E. Jiřík, V. Mareš), kteří byli pověřováni organizací DS na jednotlivých strážních obvodech. Řízením strážní služby v západní části CHKO byl pověřen Ladislav Vodák, v jižní části CHKO pak od r. 1974 ing. Michal Valenta.

Pod vedením profesionálních strážců a odborných pracovníků obou Správ byl v následujícím období rychle stabilizován početný aktiv DS, jehož členové byli vybíráni převážně z řad místních obyvatel – lesníků, členů horské služby, KČST nebo ochránců přírody. Pro usnadnění přípravy byla v roce 1974 sestavena a vydána skripta pro DS. Novým strážcům byly postupně přidělovány jednotlivé strážní úseky a bylo započato s pravidelnou organizací strážní služby.

Společná služba stráže přírody a Policie ČR. NPR Černé a Čertovo jezero 2020. Foto Adam Diviš